

למה חוזרין וממשכנין? הרי שוב יהא על קטו-א המלווה להחזיר את המשכון למחרת, ואיזה תועלת יש לו בלקיחת המשכון.

ותרין רבי מאיר, בכך שנוטל המלווה את המשכון יש לו תועלת שלא תהא שביעית משמטתו, שאם היה משאירו אצל הלווה היה השביעית משמטתו.

ועוד תועלת יש למלווה בכך שנוטל את המשכון, שאם ימות הלווה יוכל להשאיר את המשכון אצלו, ולא יעשה המשכון כמטלטלין אצל בניו.

כי אילו היה משאיר את המשכון ביד הלווה, שוב לא היה יכול להוציא מיד בניו, דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב.

והשתא מקשינן לדרכי יוחנן, מהא דאמר רבי מאיר שחוזרים וממשכנים את הלווה כדי שלא יעשה מטלטלין אצל בני הלווה,

משמע מדבריו, טעמא שהמלווה קונה את המשכון, הוא רק היכא דהדר המלווה ומשכניה ללווה, שאז המשכון ביד המלווה, ולפיכך יכול לעכבו בידו אם ימות הלווה,

הא אם לא הדר המלווה ומשכניה, אלא השאיר את העבוט ביד הלווה, הרי אם מת הלווה, לא יוכל המלווה לקחת את המשכון מבניו של הלווה, מאחר שנעשה המשכון כמטלטלים אל בני הלווה, ומטלטלי דיתמי

תשיבנו לו, זו כסות יום שניתנה לחבול בלילה, ועל המלווה להחזירה ללווה שתהיה בידו עד בא השמש כי זו כסות של יום,

והא דכתיב "השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש", זו כסות לילה שניתנה לחבול ביום⁽²⁶⁴⁾.

אמר רבי יוחנן: מלווה שמשכנו ללווה ומת הלווה, אין חיוב על המלווה להחזיר את העבוט בזמן שהיתומים צריכים להשתמש בו, אלא שומטו לעצמו מעל גבי בניו של הלווה.

והטעם לכך הוא, דהמלווה קונה את המשכון בשעה שמושכו בפעם הראשונה והרי הוא משועבד לו, אלא שהטילה התורה על המלווה להשיב את העבוט ללווה בזמן שהוא צריך לו, אבל אם מת לא הטילה עליו התורה להחזיר את העבוט לבניו.

מיתבי, אמר רבי מאיר: וכי מאחר שמן התורה ממשכנין את הלווה, למה מחזירין לו את העבוט כשהוא זקוק לו.

והרי יש לתמוה על קושית רבי מאיר, וכי מאי קשה ליה "למה מחזירין?", והרי רחמנא אמר שאפשר למשכן, אבל אם יזדקק הלווה למשכון, אהדר ליה,

אלא בהכרח, כך היה קשה לרבי מאיר: מאחר שמן התורה מחזירין את המשכון כשהלווה זקוק לו,

264. מבואר שהפסוק השב תשיב את העבוט כבא השמש נאמר על כסות לילה שעל המלווה להחזירה לקראת הלילה, והפסוק עד בא השמש תשיבנו לו מדבר בכסות יום שיש לו להשיב עד

בזמן קימתם ושכיבתם של בני אדם ולא בזמן השקיעה והזריחה, משום שהתורה אמרה ושכב בשלמתו וברכך, דמשמע שהמצווה להחזיר בשעה שהוא הולך לישון ולא בעת השקיעה.

לא משתעבדי לבעל חוב.

וקשה לרבי יוחנן, דאמר משכנו ומת שומטו מעל גבי בניו, דמשמע אפילו היה המשכון ביד הלווה יכול המלווה להוציאו מבניו, מחמת שכבר קנה את המשכון במשיכתו בפעם הראשונה שמשכנו.

אמר רב אדא בר מתנאי: ולא תרוצי קא מתרצת לח את דברי רבי מאיר?

אם כן, תריין, דהכי הוקשה לרבי מאיר, וכי מאחר שבסופו של דבר מחזירין ללווה את המשכון להשתמש בו, למה ממשכנין מעיקרא,

ותריין רבי מאיר, כדי שלא תהא שביעית משמטתו, וכן כדי שלא יעשה מטלטלין אצל בניו⁽²⁶⁵⁾,

אבל אם כבר משכנו פעם אחת, שוב אין החוב נעשה כמטלטלין ביד בני הלווה וגובה מהם המלווה את המשכון כפי שהיה גובה מאביהם.

נמצא שאם משכן המלווה את הלווה פעם אחת קנה המלווה את המשכון, ובכל פעם שעליו להחזירו ללווה הרי זה כאילו נותן המלווה ללווה לשמור לו על חפץ שלו, ואין לבני הלווה זכות במשכון מאחר והוא ממונו של המלווה⁽²⁶⁶⁾.

תנו רבנן: אמרה תורה [דברים כד] "לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו". ודרשו חכמים: לביתו של לווה אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס לביתו של ערב למשכנו על חובו של הלווה.

וכן הוא אומר [משלי כ] "לקח בגדו, כי ערב זר", וגומר. משמע שאפשר למשכן את

השמש מתחילה לזרוח,

והקשה בנתיב החסד [ח ז] מדוע בכסות לילה פירשה התורה את תחילת זמן ההחזרה באומרה השב וכו' כבא השמש דהיינו לקראת בא הלילה, כדי שיוכל לישון עם כסותו, ואילו בכסות יום כתבה התורה את סוף זמן ההחזרה דכתיב עד בא השמש, שפירושו עד זריחת השמש על המלווה להשיב את העבוט, עיין שם.

265. התוספות הקשו אם די בכך שנוטל ממנו משכון פעם ראשונה כדי שלא תשמטנו שביעית ולא יעשה החוב כמטלטלין אל בני הלווה, מדוע באמת חוזר המלווה וממשכן את הלווה בזמן שהוא גומר להשתמש בחפץ, ואיזו תועלת יש לו לחזור ולמשכן מדי יום את הלווה, ותירצו שכשהמשכון ביד המלווה אין הלווה יכול לכפור

ועוד שהלווה מתבייש בכך שבכל יום באים וממשכנים אותו וימהר לשלם את חובו, וברמב"ם [מלווה ג ה] כתב שעל המלווה לחזור ולמשכן כדי שלא תשמטנו שביעית ולא יעשה מטלטלין אל בני הלווה, ודייק באבן האזל מדבריו שאם לא יחזור וימשכן תשמטנו שביעית ויעשה מטלטלין אצל בניו למרות שכבר קנה המלווה את המשכון בפעם הראשונה שגבה מהמלווה, משום שאם אינו חוזר וגובה בכל פעם שמסיים הלווה להשתמש בעבוט הרי זה כאילו מחל למלווה על הזכות למשכנו.

266. ברש"י משמע שהמשכון שייך למלווה והוא נמצא אצל הלווה כפקדון. וכתב בנתיב החסד [ח ב] שלפי זה אין למלווה איסור להיכנס לבית הלווה כשחוזר ליטול את משכנו כיוון שמותר למפקיד להיכנס לבית השומר לקחת את

הערב מחמת חובו של הלווה.

ואומר: [משלי ו] **"בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך, נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך, עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורחב רעידך"**.

פירוש, **אם ממוון יש לו בידך, על ידי שקיבלת ערבות על ממוון שהלווה לאחר, עליך להתרפס לפניו, דהיינו התר לו פיסת יד, שלם את חובו של הלווה, ואם לאו, אם אין לך חוב ממוון אלא שנוקשת באמרי פיך, שהקניטתו בדברים, הרבה עליו רעים, שיבקשו ממנו למחול לך.**

לצד שני – דבר אחר, הא דכתיב **"לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו"** כך הוא נדרש: **לבייתו של לווה אי אתה נכנס למשכנו, אבל אתה נכנס לביתו כדי למשכנו עבור שכר מלאכה, כמו לשכר בתף, וכן לשכר חמר, לשכר פונדק, לשכר דיוקנאות** – ציור דמויות אנשים,

בכל אלו, יכול בעל המלאכה להיכנס לבית בעל הבית שהזמינו למלאכה, ולמשכנו, כדי שישלם לו את שכר עבודתו. (267)

יכול אפילו זקפן עליו במלוח, שאמר הפועל לבעל הבית, התשלום שאתה חייב לשלם לי יהא עליך כחוב של הלוואה, יהא מותר למשכן את בעל הבית הלווה,

תלמוד לומר "כי תשה ברעך משאת מאומה, לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו" [דברים כד י], ממה שנאמר **"משאת מאומה"**, משמע שכל חוב ממוון, אם נזקף כהלוואה, אסור לקחת עליו משכון.

מתניתין:

אלמנה שלוותה, ולא החזירה את חובה, בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה, אין ממשכנין אותה, משום שנאמר [דברים כד יז] **"לא תחבל בגד אלמנה"**. (268)

פקדונו.

שכן בהקדש שלא יחזירו.

267. הטור [צז] הביא את דעת הרמ"ה הסובר שלמרות שמותר להיכנס לביתו של השוכר אומן משום שאינו חיוב ממוון כהלוואה, מכל מקום על הפועל להחזיר את העבוט אם הממושכן זקוק לו, ובשם ספר התרומות הביא שאינו צריך להשיב לו, משום שמקור הדין להשיב את העבוט הוא מההיקש **"מיכה מיכה"** מערכין ועל השוכר פועל וערב לא נאמר ואם מן הוא וכו' אלא על בעל חוב,

ובנתיב החסד [ח יט] הקשה עליו מהמבואר לעיל [קיד,א] שהיה צד לחייב הקדש בהחזרת משכון למי שמשכנוהו, והרי בחוב עמו פעמים שאין מחזירים אם אינו בא על ידי הלוואה, וכל

268. בתוספות רבי עקיבא איגר כתב, מסתימת כל הפוסקים משמע שבגד האמור בקרא לאו דווקא, ואין ממשכנים ממנה כל דבר, אבל בשלטי גיבורים כתב בשם הרי"ז שלא אסרה תורה אל בגד לבישתה ומצעותיה וכדומה, אבל שאר כלים אפשר למשכנה. ועיין רש"ש.

ובמנחת חינוך [תקצא] כתב דאפשר דלרבי שמעון המחלק בגמרא בין ענייה לעשירה ודרש טעמא דקרא אסור דווקא בגד, אבל לרבי יהודה דקיימא לן כוותיה דסבר שאף בעשירה אין ממשכנים, אם כן הוא הדין שאר דברים אסור למשכן.

גמרא:

מלך, ולא ירבה לו נשים, ולא יסור לבבו".

רבי יהודה אומר: אף על פי שנאמר לא ירבה לו נשים, מרבה הוא כמה נשים שירצה, ובלבד שלא יהו מסירות את לבו, שלא אסרה תורה ריבוי נשים אלא בזמן שהם מסירות את ליבו.

רבי שמעון אומר: אפילו אחת, והיא מסירה את לבו, הרי זה לא ישאנה.

אם כן מה תלמוד לומר [דברים יז] "ולא ירבה לו נשים" אפילו צדקנית כאביגיל לא ירבה, משום שאיסור לא ירבה לו נשים לא נאמר רק על כאלו שמסירות את ליבו, אלא כל נשים במשמע.

ומוכח שרבי יהודה דרש טעמא דקרא, שהאיסור להרבות נשים הוא מפני שהן מסירות את ליבו. ומכאן שאם אינן מסירות את ליבו, מותר. ואילו רבי שמעון, לא דרש טעמא דקרא, ולכן אסר ריבוי נשים מכל סוג שהוא,

ואילו לענין אלמנה, רבי יהודה לא דרש טעמא דקרא, ולכן אסר למשכן בין עניה ובין עשירה ורבי שמעון דרש טעמא דקרא ואסר למשכן רק אלמנה.

ומתריצין: לעולם רבי יהודה לא דריש טעמא דקרא. ושאני הכא, שדרש רבי יהודה את

תנו רבנן: אלמנה, בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה, אין ממשכנין אותה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: אלמנה עשירה ממשכנין אותה, אבל אלמנה ענייה אין ממשכנין אותה,

מאי טעמא דרבי שמעון? היות שלא אלמנה עניה אתה חייב להחזיר לה כסות יום ביום וכסות לילה בלילה, ובכך אתה משיאה שם רע בשכנותיה⁽²⁶⁹⁾, בכך שאתה יוצא ונכנס אצלה בוקר וערב⁽²⁷⁰⁾.

והוינן בה: למימרא דרבי יהודה דאסר למשכן כל אלמנה, ואפילו עשירה שאין סיבה להימנע מלמשכן אותה, טעמו הוא דלא דריש טעמא דקרא, וכיוון שאמרה תורה לא תחבול בגד אלמנה, אמרינן כל אלמנה במשמע.

ורבי שמעון האוסר למשכן אלמנה ענייה, אבל עשירה מותר אף על פי שהתורה לא חילקה ביניהן, דריש טעמא דקרא, ומיסתבר לו לומר שלא אסרה תורה אלא למשכן אלמנה עניה, לפי שיוצא על ידי כך שם רע בשכנותיה.

ומקשינן: והא איפכא שמעינן להו!

דתניא, כתיב [דברים יז] "שום תשים עליך

שהיא ברשות אביה, וכתב הט"ז שמדברי רבי שמעון דאסר משכון ענייה שאתה משיאה שם רע בשכנותיה משמע שאף באלמנה מהאירוסין אסור שאף בה יש את אותו חשש, ומדברי רבי שמעון נשמע לרבנן שאף הם אסרו גם באלמנה מהאירוסין דלא מצינו שנחלקו בכך.

269. התומים [צז ט] העיר שלטעם זה אם לוותר מאשה דלא שייך שיצא שם רע יהיה מותר למשכנה עיין שם.

270. הסמ"ע כתב דדווקא באלמנה שאין לה עוזר ותומך שכבר יצאה מרשות אביה אסרה תורה למשכנה, מה שאין כן אלמנה מהאירוסין

נשים, אלא לומר לך דין נוסף, מלבד הדין שאין להרבות נשים, אפילו אשה אחת, ומסירה את לבו, הרי זה לא ישאנה.

אבל ריבוי נשים, נאסר אפילו בכאלו שאינם מסירות את ליבו.

מתניתין:

נאמר בתורה לגבי משכון "לא יחבול ריחיים ורכב, כי נפש הוא חובל" [דברים כד ו].

ריחיים הוא האבן התחתונה, ורכב היא האבן העליונה.

החובל את הריחיים, עובר משום לא תעשה, דכתיב "לא יחבול".

וכיוון שחבל את שני חלקי הריחיים, חייב שתי מלקויות, משום שני כלים, שנאמר "לא יחבול ריחיים ורכב". (271)

ולא ריחיים ורכב בלבד אמרו שלא לחבול, אלא כל דבר שעושים בו אוכל נפש אסור לחבול, משום שנאמר "לא יחבול, כי נפש הוא חובל". משמע כל דבר שהוא בכלל אוכל נפש, אסור לחבולו.

גמרא:

אמר רב הונא: חבל את הריחיים, החלק התחתון בלבד, לוקה עליו שתיים מלקויות, אחת משום "לא יחבול ריחיים", ואחת משום

טעם הפסוק ולא ירבה לו נשים, המסירות את ליבו, משום דמפרש קרא להדיא "ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו", דמשמע, מאי טעמא "לא ירבה לו נשים", משום ד"לא יסור לבבו", אבל נשים שאינן מסירות את ליבו, מותר לו להרבות. ולעולם לא דריש רבי יהודה טעמא דקרא, ולכך לענין משכון אלמנה, אסר בין אלמנה ענייה ובין אלמנה עשירה.

ורבי שמעון סבר, דרשינן טעמא דקרא, הילכך במשכון אלמנה נקט שהאיסור נאמר רק באלמנה ענייה, ששייך בה הטעם שאתה משיאה שם רע בשכינותיה, אבל אלמנה עשירה מותר למשכן,

אבל לענין לא ירבה לו נשים לא דרש רבי שמעון טעמא דקרא, ואסר להרבות אפילו נשים שאינם מסירות את ליבו,

כי מכדי, הרי בעלמא דרשינן טעמא דקרא, ואם כן מדוע נכתב הטעם מפורש בתורה לא ירבה ולא יסור,

לכתוב רחמנא "לא ירבה לו נשים" ולא בעינן לפרש שהטעם לכך הוא כדי שלא יסור לבבו,

ואנא ידענא מסברא, דמאי טעמא לא ירבה לו נשים, משום דלא יסור על ידן לבבו,

אם כן "לא יסור" דכתב רחמנא, למה לי?

בהכרח לא באה התורה באומרה "ולא יסור לבבו" לומר את הטעם לכך שאין להרבות

271. בתוספות מבואר דאפילו בהתראה אחת לוקה שתיים, אבל אם התרו בו פעמיים, אפילו בחבל שני ריחיים, לוקה שתיים.

"כי נפש הוא חובל". (272)

ואם חבל את שני חלקי הריחיים, את הריחיים התחתון ואת הרכב שלמעלה, לוקה שלש, אחת משום "לא תחבול ריחים", ואחת משום לא "תחבול רכב", ואחת משום "כי נפש הוא חובל".

ורב יהודה אמר: חבל את הריחים לוקה אחת, וכן אם חבל את הרכב לוקה אחת, חבל ריחים ורכב, לוקה שתיים, משום "לא תחבול ריחיים ורכב".

אבל משום "כי נפש הוא חובל" אינו לוקה, לפי שלא נאמר "כי נפש הוא חובל" אלא לרבות שאר דברים של אוכל נפש הוא דאתא, לומר שאף אותם אסור למשכן, ולא בא הכתוב להוסיף איסור על ריחיים ורכב.

קטו-ב

והוינן בה: לימא אביי ורבא, בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה, קמיפלגי.

נאמר לגבי קרבן פסח "אל תאכלו ממנו נא, ובשל מבושל במים, כי אם צלי אש" [שמות יב ט].

דאמר רבא: אם אכל את קרבן הפסח כשהבשר עודנו נא, אינו צלוי כראוי אלא צלייה חלקית, לוקה שתיים, אחת משום "אל

תאכלו ממנו נא", ואחת משום "כי אם צלי אש".

וכן אם אכל את הבשר כשהוא מבושל, לוקה שתיים, אחת משום "אל תאכלו ממנו מבושל", ואחת משום "כי אם צלי אש".

אבל אם אכלו כשהוא נא ומבושל, כגון צלאו מעט, ואחר כך בשלו, לוקה שלושה, אחת משום אל תאכלו ממנו נא, ואחת משום אל תאכלו ממנו מבושל, ואחת משום לא תאכלנו כי אם צלי אש.

אביי אמר: אכלו נא או מבושל לוקה אחת, או משום "אל תאכלו ממנו נא", או משום "אל תאכלו ממנו מבושל", ואם אכל נא ומבושל, לוקה שתיים, אבל על סוף הפסוק, דכתיב "כי אם צלי אש", אין לוקין,

משום שאין לוקין על לאו שבכללות. לאו הכולל בתוכו כמה איסורים, כגון כאן, ש"כי אם צלי אש" כולל שני לאוים, שלא לאכול נא ושלא לאכול מבושל [כי אם צלי אש], אין לוקים על אף אחד מהם. (273)

ודנה הגמרא: לימא אביי, דאמר אין לוקין משום "כי אם צלי אש", משום שהוא כולל בתוכו כמה איסורים, סבר רב יהודה, דאמר אין לוקין משום "כי נפש הוא חובל", משום

והר"ן לשיטתו [לעיל קיג ב] שאין איסור חבלה מחוץ לבית הלווה, מפרש את משנתנו בחבל ריחיים ורכב מחוץ לביתו.

התוספות כתבו שאין לוקים על לא תבא אל ביתו משום דהוי לאו הניתק לעשה, כדאיתא במכות טז.

273. המאירי ביאר שישנם שני סוגי לאו שבכללות,

272. הראשונים הקשו מדוע אין המלווה לוקה משום לא תבא אל ביתו לעבט עבוטו.

וכתב הרמב"ן דאין הכי נמי, אלא שכאן מדובר בלאוין שעוסקים בחבלת אוכל נפש.

והוסיף שלדעת הסוברים שמותר לשליח בית דין לחבול ודלא כשמואל [לעיל קיג, א] יש לומר שכאן מדובר בשליח בית דין החובל ריחיים ורכב.